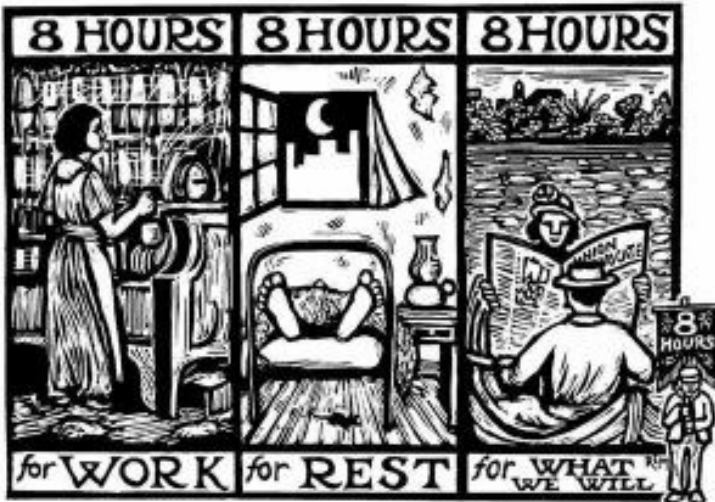

História anarchistického 1.mája

Prvého mája si pripomínáme pamiatku na štyroch anarchistov popravených za boj za 8-hodinovú pracovnú dobu.

1.mája roku 1886 sa v Spojených štátoch amerických konali mohutné štrajky a demonštrácie na podporu požiadaviek za 8-hodinovú pracovnú dobu. Pokojný protest proti násiliu polície z predošlých dní, ktoré si vyžiadalo obeť na životoch pracujúcich na chicagskom Haymarkete, bol 4.mája napadnutý políciou, načo odpoveďou bola vrhnutá bomba. Z atentátu boli obvinení ôsmi anarchisti. Aj napriek žiadnym dôkazom a mohutným protestom po celom svete boli napokon štyria anarchisti 11.

novembra 1887 popravení a piaty spáchal pred rozsudkom samovraždu. Ďalší traja boli v roku 1893 zbavení viny s konštatovaním, že celý proces bol zinscenovaný a preukázala sa nevina všetkých obžalovaných. Štát podľa slov obžaloby postavil „Anarchiu pre súd“ a dúfal, že ich smrť bude tiež smrťou anarchistickej myšlienky. 1. máj bol na ich pamiatku neskôr vyhlásený ako Sviatok pracujúcich. Komunistické režimy vo východnej Európe v dvadsiatom storočí degradovali tento deň na manifestáciu svojej moci a tradícia boja pracujúcich za svoje práva bola takmer zahladená. Začalo sa to pred viac ako storočím, keď Americká federácia práce prijala historické uznesenie, ktoré tvrdilo, že od 1. mája 1886 bude zavedená osem hodinová pracovná doba. V mesiacoch pred týmto dátumom sa tisíce ľudí zapájalo do boja za kratší pracovný deň. Kvalifikovaní aj nekvalifikovaní, čierni aj bieli, muži aj ženy, domáci aj cudzinci.

Chicago

Len v Chicagu štrajkovalo 400 000 ľudí. Noviny informovali, že „*mlyny sa zastavili a z vysokých komínov továrni nevychádzal žiadny dym.*“ Toto bolo hlavné centrum agitácie a tu boli anarchisti v popredí robotníckeho hnutia. Vďaka svojej činnosti sa Chicago nemalou mierou stalo vynikajúcim odborovým centrom a najviac prispelo k osemhodinovému hnutiu. Anarchistické hnutie v Chicagu bolo silné.

V roku 1884 tu vydali prvý anarchistický denník na svete Chicagoer Arbeiter-Zeitung a týždenník Fackel a nedeľné vydanie Vorbote. Do roku 1886 mali tieto noviny náklad viac ako 26 000 – čítala ich veľká nemecká prisťahovalecká komunita robotníckej triedy v meste. Nechýbali noviny pre anglicky, česky a škandinávsky hovoriacich. Rovnako ako anarchisti z Chicaga, pôsobili v odboroch a organizovali pre pracujúcich pikniky, prednášky, tance, čítania a ďalšie podujatia. Tak pomohli vytvoriť silné putá triednej solidarity, čo znepokojovalo šéfov, ktorí chceli rozbiť organizácie pracujúcich.

Keď sa 1. mája 1886 tohto mesta dotkli osemhodinové štrajky, pripojila sa polovica pracovnej sily v spoločnosti McCormick Harvester Co. O dva dni neskôr sa konalo hromadné zhromaždenie 6 000 členov zväzu „rezačov dreva“, ktorí tiež vyšli do štrajku. Stretnutie sa konalo iba blok od závodu v McCormicku a pripojilo sa k nemu odtiaľ približne 500 štrajkujúcich. Pracovníci si vypočuli prejav anarchistu Augusta Spiesa, o ktorý ho požiadal ústredný odborový zväz. Zatiaľ čo Spies rečnil, vyburcovaní pracujúci stáli spolu a nepoddávali sa šéfom, štrajkokazi sa vydali do neďalekého závodu McCormick. Štrajkujúci, ktorým pomáhali „rezači dreva“, pochodovali po ulici a prinútili štrajkokazov vrátiť sa do továrne. Zrazu dorazilo 200 policajtov a zaútočili na dav s palicami a revolvermi. Spies, pobúrený brutálnymi útokmi, ktorých bol svedkom, odišiel do kancelárie Arbeiter-Zeitung a rozoslal obežník, v ktorom vyzval pracujúcich z Chicaga, aby sa nasledujúce noci zúčastnili protestných zhromaždení. To sa uskutočnilo na námestí Haymarket Square. Prejav tam predniesli Spies a ďalší dvaja anarchisti pôsobiaci v odborovom hnutí Albert Parsons a Samuel Fielden.

Útok polície

Počas prejavov rečníkov bol dav v klúde. Starosta Carter Harrison, ktorý tam bol od začiatku stretnutia, dospel k záveru, že zásah polície nebude potrebný. Poradil sa s policajným kapitánom Johnom Bonfieldom a navrhol vyslať policajných záložníkov domov. Bolo skoro desať večer, keď Fielden uzatváral zhromaždenie. Husto pršalo a na námestí zostalo len zhruba 200 ľudí. Zrazu tam nakráčala policajná kolóna so 180 mužmi na čele s Bonfieldom a zúčastneným nariadila, aby sa okamžite rozišli. Fielden protestoval „*sme pokojní*“.

Bomba

V túto chvíľu bola do radov polície vrhnutá bomba. Jeden z policajtov zahynul a niekoľko desiatok ďalších bolo zranených. Polícia spustila paľbu. Koľko zranených a zabitých bolo policajnými guľkami sa však nikdy presne nezistilo. Chicagom sa prehnala vláda teroru. Tlač a cirkev žiadali pomstu a trvali na tom, že bomba je dielom socialistov a anarchistov. Boli prepadané zasadačky, odborové kancelárie, tlačiarne i súkromné byty a domy. Obťažovaní boli nielen všetci známi socialisti a anarchisti. Zatknutí a mučení boli dokonca aj mnohí tí, ktorí nevedeli o význame socializmu či anarchizmu. „*Najskôr vykonajte razie a potom sa pozrite na zákon*“, znelo verejné vyhlásenie Juliusa Grinnella, štátneho zástupcu.

Súd

Nakoniec bolo za údajnú „účasť na vražde“ pred súd postavených osem mužov. Spies, Fielden, Parsons a ďalší piati anarchisti, ktorí mali vplyv v robotníckom hnutí, Adolph Fischer, George Engel, Michael Schwab, Louis Lingg a Oscar Neebe. Pojednávanie sa začalo 21. júna 1886 na trestnom súde v okrese Cooke. Kandidáti na porotu neboli vybraní obvyklým spôsobom losovaním. Výber kandidátov vymenoval špeciálny súdny exekútor nominovaný štátnym zástupcom Grinnellom. Obhajoba nemohla predložiť dôkazy o tom, čo súdny exekútor verejne tvrdil: „*Tento prípad riadim a viem čo je mojou úlohou. Títo chlapíci budú visieť*“.

Zmanipulovaná porota

Celé zloženie poroty bola fraška; tvorili ju podnikatelia, úradníci a príbuzní mŕtveho policajta. Štát neposkytol žiadny dôkaz o tom, že ktorýkoľvek z ôsmich mužov pred súdom bombu odhodil, alebo dokonca s takýmto činom súhlasil. V skutočnosti boli večer iba traja z ôsmich obvinených na námestí Haymarket.

Nebol poskytnutý žiadny dôkaz o tom, že by niektorý z rečníkov podnecoval k násiliu. Starosta Harrison vo svojich dôkazoch pred súdnym procesom opísal prejavy ako „krotké“. Nebol predložený nijaký dôkaz o tom, že by sa uvažovalo o akomkoľvek násilí. Parsons dokonca na stretnutie priviedol svoje dve malé deti.

Odsúdenie

To, že títo ôsmi muži boli súdení za svoje anarchistické presvedčenie a odborové aktivity, bolo objasnené hneď na začiatku. Pojednávanie sa skončilo tak, ako sa aj začalo, o čom svedčili aj posledné slová prejavu advokáta Grinnella pred porotou. *„Zákon je zákon. Súdime tu anarchiu. Títo muži boli vybraní, vybraní veľkou porotou a obžalovaní, pretože boli jej lídrami. Niet väčšej viny ako tisíce tých, ktorí ich nasledujú. Páni porotci; usvedčte ich. Urobte z nich špatné príklady, obešte ich a zachráňte naše inštitúcie, našu spoločnosť.“*

19. augusta bolo sedem obžalovaných odsúdených na smrť a Neebe na 15 rokov väzenia. Po masívnej medzinárodnej kampani za ich prepustenie štát zmenil rozsudky Schwaba a Fieldena na doživotie. Lingg sa deň pred popravami obesil vo svojej cele. 11. novembra 1887 boli Parsons, Engel, Spies a Fischer obesení. August Spies, krátko pred vykonaním popravy ešte stačil zakričať: *„Príde čas, keď bude naše ticho silnejšie ako hlasy, ktoré dnes zaškrtíte!“*

Prepustenie

Ich pohrebu sa zúčastnilo 600 000 pracujúcich. Kampaň na oslobodenie Neebe, Schwaba a Fieldena pokračovala. 26. júna 1893 ich guvernér Altgeld prepustil na slobodu. Vysvetlil, že milosť neudelil preto žeby si myslel, že už trpeli dosť, ale preto, že boli obvinení z trestného činu, ktorý nespáchali. Spolu s obesenými, boli obeťami „hystérie, zmanipulovanej poroty a zaujatého sudcu“. Úrady sa domnievali, že prenasledovanie a represie zlomia hnutie za osemhodinovú pracovnú dobu. Neskôr vyšli najavo skutočnosti o tom, že bombu mohol odhodiť policajný agent pracujúci pre kapitána Bonfielda v rámci sprisahania, šéfov z továrne, s cieľom diskreditovať hnutie pracujúcich. Keď Spies prehovoril potom, čo bol odsúdený na smrť, bol si istý, že toto sprisahanie nebude úspešné: *„Ak si myslíte, že tým, že nás obesíte, môžete potlačiť hnutie pracujúcich ... hnutie miliónov utláčaných a vykorisťovaných, ktorí sa trápia v biede – ak je toto váš názor, tak nás obešte! Ale šliapete na iskrú, sem a tam, za vami – a pred vami a všade plamene šľahajú. Je to oheň, ktorý nemôžete uhasiť“*.

Štátny sviatok

Prvý máj sa stal po prvý raz dňom boja za skrátenie pracovného času v roku 1890. Po celom svete sa konali demonštrácie a štrajky. Robotníci vyšli do ulíc napríklad v Rakúsko-Uhorsku, v Taliansku, vo Francúzsku, Španielsku, USA i v ďalších krajinách. Na britských ostrovoch sa tak stalo v nedeľu 4. mája. Formálne bol uznaný ako každoročná udalosť na druhom kongrese Internationaly v roku 1891. *„Nech robotníci vystúpia vo všetkých krajinách a vo všetkých mestách tak, ako im to dovoľujú vnútorné pomery,“* stálo v uznesení kongresu. V roku 1904 sa na zasadnutí Medzinárodnej socialistickej konferencie v Amsterdame vyzvali všetky organizácie sociálnodemokratickej strany a odbory všetkých krajín, aby 1. mája hlasno demonštrovali za zákonné ustanovenie 8-hodinového dňa, za triedne požiadavky proletariátu a za univerzálny mier. V mnohých krajinách sa pracujúca trieda usilovala o to, aby sa stal oficiálnym sviatkom a jej úsilie bolo úspešné. Prvý máj je už dlho ústredným bodom demonštrácií rôznych socialistických, komunistických a anarchistických skupín. V Spojených štátoch a Kanade je však oficiálne sviatok

pracujúcich v septembri. Po nepokojoch na námestí Haymarket v máji 1886 sa americký prezident Grover Cleveland obával, že pripomínanie Sviatku práce 1. mája by sa mohlo stať príležitosťou na pripomenutie nepokojov. Preto sa v roku 1887 rozhodol podporiť Deň práce, ktorý podporoval anarchistický zväz Knights of Labor. Pravicové vlády sa tradične usilovali potlačiť posolstvo, ktoré sa skrýva za Medzinárodným dňom pracujúcich, pričom fašistické vlády v Portugalsku, Taliansku, Nemecku a Španielsku sviatky pracujúcich zrušili a konzervatívna strana vo Veľkej Británii sa v roku 2011 pokúšala o zrušenie britského 1. mája.

1. máj na Slovensku

Prvého mája 1890 sa mohutne demonštrovalo vo všetkých európskych veľkomestách. Výzva mala ohlas dokonca i v uhorskom vidieku. 3. mája napísali miestne noviny v malom slovenskom mestečku Turčiansky sv. Martin „javili sa obavy, či všeobecný pohyb sem nezasiahne, menovite vzhľadom na blízke železničné dielne vo Vrútkach“. V nasledujúcich rokoch využívali niektoré socialistické strany Prvý máj na presadzovanie nielen ekonomických či sociálnych, ale aj politických požiadaviek. Z tohoto dôvodu boli pochody a sprievody zakazované. Povolené boli len zhromaždenia. Zamestnanci tovární, ktoré vlastnil štát, sa však 1. mája nesmeli zúčastniť ani na zhromaždeniach. A pracovníci súkromných firiem iba po dohode so svojimi zamestnávateľmi. Na Slovensku sa prvé oslavy uskutočnili v roku 1890 v Bratislave v areáli Železnej studničky, ako aj v Košiciach a v Liptovskom Mikuláši. Za zmienku stojí demonštrácia 1. mája roku 1932 v Hlohovci, ktorú sa snažili žandári rozohnať obuškami. Ľudia, ktorí kričali heslá alebo držali transparenty, boli zatknutí. Medzi zakázané heslá patrilo napríklad „Ak chceme pomôcť chudobným, musíme zobrať bohatým!“. Neskôr Slovenský štát oslavy 1. mája v roku 1939 zrušil a ďalší rok obnovil ako „sviatok národnej jednoty a svornosti“. V roku 1948 sa zas sviatok zmenil na preorganizovaný, zvrchu predpísaný sprievod. Kto neprišiel do sprievodu, mohol byť označený za nelojálneho k vláde a komunistickej strane. Sviatok práce, s ktorým prišli ešte v 19. storočí robotnícke organizácie v konfrontácii s kapitálom, sa postupne podarilo ukradnúť a privlastniť zamestnávateľom, politickým stranám a štátom. Viditeľnejšie anarchistické 1. máje prebehli na Slovensku asi v rokoch 2002 a 2003 v Bratislave kedy boli čiastočne spojené s demonštráciou proti Nato a EU. Organizovala ich slovenská časť vtedajšej Československej anarchistickej federácie. Niekoľko Slovákov a Slováčiek sa pravidelne zúčastňovali a dodnes zúčastňujú prvomájových demonštrácií a festivalov v Prahe, kde má hnutie pracujúcich dlhoročnú tradíciu.

Zdola.org